

DELAVSKI SVETI RAZPRAVLJAJO O ZAKLJUČNIH RAČUNIH

Industrija krogličnih ležajev v Beogradu

Zaključni račun Industrije krogličnih ležajev (IKL) v Beogradu vsebuje razen številčnih podatkov tudi zelo detajlirana pojasnila o posameznih podatkih. Takšna pojasnila so povzročila zelo interesantno diskusijo in pripomogla k ustreznim sklepom.

Analitično poročilo

1952	0,62
1953	0,87
1954	0,91
1955	1,04

Poročilo podjetja IKL se ni omejilo samo na podatke za leto 1955. Pri največjem številu podatkov so priloženi primerjalni pregledi za več let nazaj, mnogi podatki pa so navedeni v njihovi dinamiki po mesecih. Tako navedeni podatki, ki jih spremlja ustrezen komentar, so nudili dokaj jasno sliko o poslovanju podjetja.

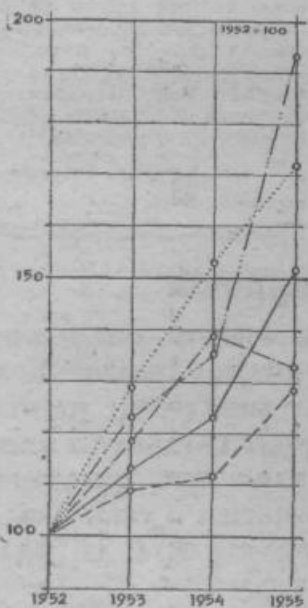
Ugotovitev, da kapaciteta tovarne ni dovolj izkoriščena — s komaj 83% — pojasnjuje poročilo s pogostimi okvarami na strojih, ki so že zelo detrajali, z ozkimi grli zaradi nepopolne opremljenosti tovarne in tudi zaradi nezadostnega izkoriščevanja strojev. To zadnje je posledica močne fluktuacije delovne sile, pri čemer je koristno delo strojev zmanjšano vse dotlej, dokler se novi delavci povsem ne izurijo. Kljub temu pa vrednost proizvodnje po vsakem dinarju vloženih sredstev narašča iz leta v leto.

Vrednost proizvodnje na 1 dinar vloženih osnovnih sredstev (v dinarjih)

Zanimiva je analiza obratnih sredstev in uporabe kreditov za obratna sredstva pri banki. Glede na to, da podjetje skoraj vso svojo proizvodnjo prodaja enemu samemu kupcu, z izterjevanjem nima posebnih težav. Toda zaradi odvečnih zalog surovin in materiala nastopijo pogosto težave pri zagotavljanju dopolnilnih posojil. V poročilu vendarle ugotavljajo, da podjetje v teku vsega leta izkorišča povprečno 17% skupnega zneska obratnih sredstev — toda ne kot kredite banke, temveč kot sredstva skupnosti, ki jih podjetje realizira med dvema zapovrstnima rokoma vplačila obveznosti do družbene skupnosti.

Podatki o proizvodnji in proizvodnosti so v poročilu navedeni paralelno s podatki iz več preteklih let, prikazani pa so v absolutnih številkah in indekseh:

Leto	Delovna sila	Proizvodnja v tonah	Proizvodnja v kosih	proizvodnost	
				kg/oseba	kos/oseba
1952	100	100	100	100	100
1953	108,5	129,8	123,2	119,6	112,7
1954	110,7	153,5	135,7	138,6	122,6
1955	128	170,5	194,1	133,2	151,8

Kakor vidimo, se je proizvodnost, izražena v kilogramih proizvodov na osebo, v letu 1955 v primerjavi z letom 1954 zmanjšala od 138,6 na 133,2. Hkrati pa je narasel indeks proizvodnosti, izražen v proizvedenih kosih na osebo od 122,6 na 151,8 — ker so izdelovali lažje kose. Iz navedenih podatkov vidimo, da ob porastu števila delovne sile hitreje raste tako proizvodnja kakor tudi proizvodnost dela.

Najdaljši del poročila je pa posvečen osnovni problematiki, kakor je nastopala v podjetju med letom — to pa je vprašanje okvar v proizvodnji, fluktuacija delovne sile in vprašanje izgubljenega časa zaradi brezplodnega čakanja.

V industriji krogličnih in valjčnih ležajev je vprašanje okvar in škarta v proizvodnji izredno važno. Proizvodni morajo biti namreč zelo precizno izdelani, da bi se lahko uporabljali. Po drugi strani je tudi surovina za te proizvode dokaj draga. Če k temu dodamo, da odkrijejo okvaro šele tedaj, ko je v proizvodnji že vloženo določeno delo, vidimo, da se lahko pripeti, da proizvodnja postane vobče nesposobna za konkurenco. Pri nekaterih delih ležajev je v letu 1955 škart znašal skoraj 24% ce-

lotne proizvodnje in se je v primeri z letom 1954 zelo povečal. Sicer je res, da so z naknadnimi dodelavami v precejšnji meri omejili in zmanjšali količino škarta, reducirali so ga skoraj na eno tretjino — toda, kakor pravi samo poročilo, je čas, ki smo ga uporabili za dodelave, po nepotrebnem izgubljen čas, čas, ki bi ga bili lahko uporabili za povečanje proizvodnje.

Začeni s prvim avgustom 1955 so v podjetju uvedli sistem premij. V poročilu pa poudarjajo, da uvedeni sistem ni imel zaželenih rezultatov, zlasti ne kot stimulans za zmanjšanje škarta. Gre namreč za to, da zneski izplačanih premij rastejo iz meseca v mesec, medtem ko odstotek škarta po uvedbi premij prej raste kakor pada.

Fluktuacija delovne sile je v podjetju resen problem. V letu 1955 je bilo več kakor 60% vseh zaposlenih zamenjanih z novimi delavci. Ta odstotek delovne sile je v letu 1954 znašal približno 47%, kar pomeni da je bil v tem pogledu položaj v letu 1955 slabši kakor v letu 1954. Če upoštevamo samo proizvodne delavce, je odstotek fluktuacije še večji in znaša skoraj 63%. V poročilu navajajo, da je ta fluktuacija občutno vplivala na delovno proizvodnost. Po neki kalkulaciji se je proizvodnja zmanjšala za 30 milijonov dinarjev zaradi obvezne izobrazbe, ki jo mora sprejeti vsak delavec, da bi se lahko vživel v normalno delo.

Podjetje IKL je eno tistih redkih podjetij, ki so v svojem poročilu ob zaključnem računu navedla podrobno analizo izgubljenih delovnih ur zaradi čakanja. V poročilu so to čakanje razčlenili po raznih vzrokih: zaradi prekinitve električnega toka (objektivni vzroki), zaradi čakanja na stroj in čakanja na delo (subjektivni vzroki). Razen tega so to razčlenbo izvedli tudi po mesecih in po posameznih oddelkih. Na osnovi take razčlenbe potem v poročilu nastane vprašanje, kako je bilo n. pr. mogoče, da so v brusilnem oddelku decembra ob 1.829 izgubljenih urah zaradi čakanja vendarle presegli normo za 38,8%?!

V poročilu je tudi obracun izgube podjetja zaradi čakanja: okoli 5% letnega plana! V teku celega leta je povprečno 6 ljudi stalno čakalo — dva na delo, štirje na stroj.

Diskusija o osnovnih problemih

Problemi, ki so bili poudarjeni v poročilu, so izzvali vsestransko razpravo.

Glede odvečnih zalog materiala so sklenili, da bodo za razni material in orodje izdelali normative.

Kar se tiče škarta, ki je sicer nekaj manjši od planirane količine — toda šele po naknadni dodelavi pokvarjenih delov — so v diskusiji poudarili, da je

Motiv iz tovarne »Industrije krogličnih ležajev« v Beogradu

to resen problem, ki naj bi ga uprava podjetja resno obravnavala. Na sestanku delavskega sveta so določili posebno komisijo, ki naj v določenem roku predlaga, kolikšen naj bi bil dovoljen procent škarta in po kateri metodi naj bi opazovali njegov nastanek.

Zastran izgubljenega delovnega časa zaradi čakanja je delavski svet ugotovil, da je to deloma posledica obrabljeneosti strojev, nezadostnega števila strokovne delovne sile na posameznih delovnih mestih in obratovodij za vzdrževanje strojev. Poudarili so, da je pač nesmisel, da kljub vsem izgubljenim delovnim uram zaradi čakanja na delo v podjetju vendarle beležijo preseganje norm. Sklenili so, da bodo napravili analizo kapacitete oddelka strojnice (ki je sicer v proizvodnji ozko grlo) in na tej osnovi ugotovili presežek delovne sile v brusilnem oddelku. Presežno delovno silo bodo morali dati na razpolago drugim oddelkom, da bi povsem likvidirali čakanje na delo.

Problem fluktuacije delovne sile je nastal v precejšnji meri tako, ker novih delavcev niso sprejemali tako, kakor bi bilo prav; v diskusiji so poudarili, da bi moral biti odnos obratovodij in drugih do novih delavcev dokaj boljši.

Ob koncu razprave je predsednik delavskega sveta poudaril, da niti delavci niti obratovodje niso dovolj razumeli pomembnost pravičnega postopanja s stroji in materialom. Dejal je, da je prav ta vzrok številnih problemov, ki se pojavljajo v podjetju. Zato bi bilo treba zainteresirati posameznike in jih pregovoriti, naj obiskujejo posebne seminarje o ekonomiki podjetja, ki so v sami tovarni.

Problemi, o katerih niso dovolj razpravljali

V glavnem lahko trdimo, da je bilo poročilo ob zaključnem računu sestavljeno zelo dobro. Zlasti opažamo — in to smo že omenili — da so v poročilu obdelali problem, ki ga sicer prav radi obdejo. To je problem izgubljenih ur zaradi čakanja. Tudi druge probleme je poročilo prikazalo brez olepševanja in zelo kritično. Pri takem poročilu je bilo mogoče, da so razpravljali konstruktivno. Sprejeli so pomembne sklepe za odpravo nekaterih zelo resnih slabosti.

Vendar se nam zdi, da bi bilo treba vprašanje fluktuacije delovne sile razčleniti še podrobneje in sprejeti bolj določene sklepe. Če samo ugotovimo, da je fluktuacija v precejšnji meri posledica napačnega odnosa obratovodij in delavcev do novih delavcev, problema še nismo rešili. Če je to to osnovni vzrok fluktuacije, bi bilo treba najti tudi ustrezen način za njegovo odpravo. Nemara so tudi drugi vzroki. Morda tarifni pravilnik ni dovolj elastičen. Mogoče tudi siceršnji delovni pogoji niso bili dobri (časar v tej vrsti industrije ne bi smelo biti) itd.

Iz zapisnika s sestanka delavskega sveta vobče ni razvidno, ali so tam sploh omenili metodo obračunavanja premij, o kateri govori poročilo. Menimo, da bi na sestanku delavskega sveta moral razpravljati tudi o tem in sprejeti določen sklep.

Sicer pa je bila razprava delavskega sveta podjetja IKL o zaključnem računu v bistvu na dostojni višini. Če bodo sprejeti sklepi tudi uresničeni, utegnejo prispevati k nadaljnjemu povečanju proizvodnje in proizvodno-

Pikčasta črta označuje delovno silo, pikčasta črta, ki je prekinjena s črto, označuje proizvodnjo v tonah, črta s pikami kaže proizvodnjo v kosih, neprekinjena črta izraža produktivnost na kd in človeka ter črta črta produktivnost po kosu in človeku.